

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET

Ines Fibinger

**Kriminalistički romani *Ispričaj mi svoje snove* Sidneya Sheldona i
Crvendać Jo Nesbøa i problematika podvojene ličnosti**

(ZAVRŠNI RAD)

Rijeka, 2016.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Ines Fibinger

**Kriminalistički romani *Ispričaj mi svoje snove* Sidneya Sheldona i
Crvendać Jo Nesbøa i problematika podvojene ličnosti**

ZAVRŠNI RAD

Preddiplomski studij: Hrvatski jezik i književnost

Mentor: doc. dr. sc. Dejan Durić

Rijeka, 8. rujna 2016.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. OBJEKTI, CILJEVI I METODOLOGIJA RADA	2
3. STRUKTURA KRIMINALISTIČKOG ROMANA.....	3
3.1. ČETIRI OBLIKA KOMPOZICIJE.....	5
3.1.1. Prvi oblik ili oblik ISTRAGE (posljedica tajnovitog čina)	5
3.1.2. Drugi oblik ili oblik potjere (posljedica otkrivenog čina)	6
3.1.3. Treći oblik ili oblik PRIJETNJE (posljedica prijetećeg događaja)	7
3.1.4. Četvrti oblik ili oblik AKCIJE (posljedica aktualizirajućega događaja)	8
4. ZNAČENJE KAZNE	10
5. DISOCIJATIVNI POREMEĆAJI	11
5.1. PODVOJENA LIČNOST	13
5.2. ETIOLOGIJA DISOCIJATIVNIH POREMEĆAJA	14
5.3. TERAPIJA DISOCIJATIVNIH POREMEĆAJA	16
5.4. POSTOJI LI DOISTA PODVOJENA LIČNOST (DPI)?	17
6. SIDNEY SHELDON	19
7. JO NESBØ	20
8. ROMAN ISPRIČAJ MI SVOJE SNOVE.....	21
8.1. KRIMINALISTIČKI ELEMENTI U ROMANU	21
8.2. ELEMENTI PODVOJENE LIČNOSTI (DPI)	23
9. ROMAN CRVENDAĆ	27
9.1. KRIMINALISTIČKI ELEMENTI U ROMANU	28
9.2. ELEMENTI PODVOJENE LIČNOSTI (PDI)	30
10. OBRANA NEURAČUNLJIVOŠĆU	33
11. ZAKLJUČAK.....	35
<i>Sažetak</i>	<i>37</i>
<i>Ključne riječi.....</i>	<i>37</i>
12. LITERATURA	38

1. UVOD

Tema ovog završnog rada je usporedna analiza kriminalističkih romana *Ispričaj mi svoje snove* Sidneya Sheldona te romana *Crvendać* Jo Nesbøa, a poseban naglasak je na razvoju podvojene ličnosti koja se u tim djelima pojavljuje kao obrana od proživljene traume.

Prvi dio rada predstavlja kriminalistički roman, njegovu strukturu te moguće kompozicije. Također su ukratko opisani disocijativni poremećaji, s posebnim naglaskom na podvojenju ličnost odnosno, disocijativni poremećaj identiteta (DPI). Objašnjeni su nadalje mogući uzroci zbog kojih se ti poremećaji uopće pojavljuju kao i metode liječenja. Predstavljaju se i biografije autora navedenih romana, Sidneya Sheldona te Jo Nesbøa.

Analize kriminalističkih romana *Ispričaj mi svoje snove* te *Crvendać* zauzimaju središnji dio ovog završnog rada. Nabrajaju se elementi te karakteristike kriminalističkog romana koji se u njima pojavljuju. Pored toga u središnjem dijelu rada objašnjavaju se obilježja podvojene ličnosti koja su prisutna u tim romanima. Predstavljena je ukratko i obrana neuračunljivošću, koja je blisko povezana s problematikom podvojene ličnosti.

U zaključku se ukazuje na spoznaje do kojih se došlo tijekom izrade ovog završnog rada. Odnosno, ukazuje na to da je u romanima razvoj podvojene ličnosti posljedica neke proživljene traume, bilo to zlostavljanja u djetinjstvu ili ratnih strahota. Isto tako se obrazlaže kako je taj poremećaj usko povezan s obranom neuračunljivošću.

2. OBJEKTI, CILJEVI I METODOLOGIJA RADA

Predmet istraživanja ovog rada su kriminalistički romani *Ispričaj mi svoje snove* te *Crvendać*. Što se tiče prisutnosti kriminalističkih elemenata te podvojene ličnosti u romanima, rad se poziva na teorije Lasića, Pavličića i Mandića, odnosno teorije Davisona i Nealea, Kaplana i Sadocka te Furlana.

Svrha rada je prikaz kriminalističkih elemenata u navedenim romanima kao i problematike podvojene ličnosti koja je prisutna kroz cijelu radnju romana. Na taj način se pokazuje bliska povezanost kriminalistike s navedenim poremećajem. Isto tako ukazuje na moguću zloupotrebu simptoma poremećaja kako bi se izbjegla kazna za počinjena zlodjela. Upravo na to upućuje i obrada obrane neuračunljivošću.

Prilikom pisanja ovog rada, korištena je literatura prvenstveno na hrvatskom, ali i na engleskom jeziku. Metoda koja se koristila prilikom pisanja ovog rada je metoda dedukcije. Na taj su način prikazane najbitnije karakteristike kako kriminalističkog romana, tako i razvoja disocijativnog poremećaja identiteta, uzrok te liječenje. Ukratko se opisuju i ostali disocijativni poremećaji, kako bi se ukazalo na razliku među njima i na to koliko je zapravo disocijativni poremećaj identiteta kompleksniji i teži slučaj od ostalih. Isto tako se predstavlja obrana neuračunljivošću koja se proteže kroz roman *Ispričaj mi svoje snove*.

3. STRUKTURA KRIMINALISTIČKOG ROMANA

Za kriminalistički roman, Klaić u *Rječniku stranih riječi* navodi da je: "krimić - u najnovije vrijeme stvoren naziv za roman ili film sa sadržajem iz detektivskog (kriminalističkog) života" (Klaić 1988: 753). Kada se govori o kriminalističkom romanu, isto tako je neophodno spomenuti znamenitih dvadeset pravila, a upravo njih nabroja Igor Mandić u knjizi *Principi krimića*. Mandić navodi da je teoretičar, a ujedno i pisac kriminalističkih romana S. S. Van Dine 1928. godine napisao dvadeset zapovijedi, svojevrsna pravila kojih bi se trebao pridržavati svaki autor kriminalističkih romana. Neka su od tih pravila možda malo ili značajnije izmijenjena, ali više-manje se većina tih pravila i danas poštuje. Tako npr. nema kriminalističkog romana bez leša i policajca ili detektiva koji će na kraju otkriti ubojicu. Također se poštuje pravilo prema kojem i čitatelj i detektiv moraju biti ravnopravni tijekom istrage kao i da krivac ne smije biti otkriven slučajno dok rješenje tokom romana mora biti očigledno (iako nije nekada baš tako). U većini se kriminalističkih romana zaobilaze dugi opisi i duboke analize koje se smatraju suvišnima, a većina romana ima samo jednog krivca, što je u skladu s navedenim zapovijedima. Pored toga često se poštuje i pravilo prema kojem je razlog, zbog kojeg je pojedinac počinio zločin, osobne prirode. Neka od njegovih pravila danas su zastarjela kao ono da u kriminalističkom romanu ne smije biti ljubavne priče ili da istragu vodi isključivo jedan detektiv. Krivci u današnjim kriminalističkim romanima mogu biti također profesionalni kriminalci (Mandić 1985: 11-13). Osim tih pravila, Mandić na zanimljiv način tumači i lik doktora, točnije psihijatra koji se pojavljuju u nekim kriminalističkim romanima, a smatra ih novinom. Ističe kako psihijatar daje uvid u psihu ubojice, a samim time daje i detaljniju sliku o zločinu, motivima te nekada pomaže da se istraga makne s mrtve točke. Do svega toga ne može doći sam detektiv već treba za to školovana i kvalificirana

osoba. Mandić također ističe da je uloga psihijatra bitna u eventualnom liječenju zločinca, ukoliko se pokaže da je to potrebno, odnosno, da boluje od neke duševne bolesti (Mandić 1985: 109-110).

Pored Mandića, što se tiče analize kriminalističkog romana, važna su i viđenja Pavla Pavličića u knjizi *Sve što znam o krimiću*, a u kojoj ističe kako je prošlost jako važna jer svi događaji u sadašnjosti imaju temelj u nekom događaju iz prošlosti. Također navodi da postoji mogućnost da je motiv zločina osveta (Pavličić 2008: 21).

Uz navedena obilježja, za kriminalistički roman važne su i teze Stanka Lasića koje čine bazičnu shemu kriminalističkog romana, a koje su izložene u njegovoj knjizi *Poetika kriminalističkog romana*. U prvoj tezi navodi se kako je karakterističan jedan sukob/projekt koji se ostvaruje u jednoj kompozicionoj liniji, a najčešće se javlja samo jedan lik. Sljedeća teza navodi da se shema može ostvariti kada se događaji u kompozicionoj liniji mogu tumačiti na više načina, dvosmisleni su i nejasni. Kretanje radnje se može odvijati u oba smjera (i naprijed i natrag). Pojačana je napetost radnje, a to spada u najbitniju odliku kriminalističkog romana. Lasićeva treća teza ističe da se u svakom kriminalističkom romanu javlja inverzija, a najvažnije je da zagonetka ostvari određenu napetost. Četvrta teza ističe da je kod bazične sheme prisutno pet kompozicionih blokova, a to su priprema zločina - istraga - otkriće - potjera - kazna. Ti blokovi moraju biti prisutni u svakom kriminalističkom romanu. Kazna, bila ona pravedno dodijeljena ili ne, budi u čitatelju kako moralna tako i intelektualna razmišljanja. Peta, posljednja teza navodi da je u bazičnoj shemi najčešće prisutna borba triju "elemenata": žrtva - ubojica/gonjeni - progonitelj. Ta je borba prisutna i dalje i onda kad je jedan od njih uklonjen (Lasić 1973: 64-66).

3.1. ČETIRI OBLIKA KOMPOZICIJE

Za analizu kriminalističkog romana je isto bitno spomenuti mišljenje Lasića prema kojem postoje četiri različita zagonetna čina na kojima se uvijek bazira shema, a koja se može ostvariti samo u četiri glavna oblika kompozicije:

3.1.1. Prvi oblik ili oblik ISTRAGE (posljedica tajnovitog čina)

Prema Lasiću, ovaj oblik karakterizira čin ubojstva, a ubojica je nepoznat radi stvaranja napetosti. Postoji mogućnost da se tijekom istrage pojavljuje još jedan ili više tajnovitih činova koji pojednostavljuju ili pak otežavaju istragu. Prema Lasiću postoje dvije varijante istrage. Prva varijanta je istraga s kulminacionom točkom na kraju, koju karakterizira prisutnost brojnih zagonetaka koje se razjašnjavaju na kraju u kulminaciji radnje. Kada se već čini da nema rješenja, ono se neočekivano iznenada pojavljuje (Lasić 1973: 70-71). Lasić smatra da piščeva vještina pisanja kriminalističkog romana dolazi do izražaja upravo tada, u tom postupku koji dovodi do kulminacije radnje. Taj oblik je karakterističan i po tome što su mogući pogrešni zaključci koji se, međutim, naposljetku razjašnjavaju u kulminaciji radnje kriminalističkog romana. Nadalje se ističe da ubojstvu ne prethode pripreme, a ubojica je nekad osoba od koje se to najmanje očekuje. Najčešći je oblik istrage upravo istraga s kulminacijom na kraju romana. Takav oblik istrage razvio se iz priča E. A. Poea i Conana Doylea, a odlikuje ih brza radnja te nagli kraj. Navodi se kako je u takvoj istrazi, inicijalni tajanstveni čin "pokretač" svih sekundarnih. Sekundarni tajanstveni činovi bitniji su od inicijalnih, bez obzira na to što ih inicijalni čin međusobno spaja. "Inicijalni tajanstveni čin već je davno iza nas, a na njegovo su mjesto stupili drugi zagonetni čini, koji daju koheziju toj linearno-povratnoj

radnji vodeći je krajnjem objašnjenju u kojem će se otkriti logičnost *svih* događaja kojima smo pribivali" (Lasić 1973: 77).

U ovom prvom obliku ili obliku istrage, tajnu tko je počinio zločin zna samo ubojica dok su nasuprot njega ljudi koji pokušavaju odgonetnuti tu tajnu (policajci, detektivi, istražitelji, suci, progonitelji). Najprivilegiraniji lik je čitatelj (ali i policajci/detektivi/progonitelji), no čitatelj ipak ne zna istinu. Nasuprot znanju koje posjeduje ubojica treba stajati dostojan suparnik, a to je neumorni istražitelj (ne mora biti sveznajući i svemogući). Istražitelji nekada i griješe, slabi su, neodlučni, nisu ljudi bez mana, no odlikuje ih upornost kojom žele otkriti tajnu, odnosno da neće odustati dok je ne otkriju. To je ono što imaju zajedničko s čitateljem (jer ni čitatelj neće odložiti knjigu dok ne otkrije zagonetku) (Lasić 1973: 82-83).

Teoriju o detektivu ima i Pavao Pavličić koji u knjizi *Sve što znam o krimiću*, navodi da je detektiv u kriminalističkom romanu najčešće pojedinac koji je izdvojen od ostalih po tome što je osamljen i što najčešće on sam dolazi do rješenja. Upravo po tome, smatra Pavličić, kriminalistički roman nije realan jer se u stvarnom životu istraga vodi kolektivno dok se u kriminalističkom romanu zločin tiče samo jednog detektiva (Pavličić 2008: 73-74).

3.1.2. Drugi oblik ili oblik potjere (posljedica otkrivenog čina)

Lasić smatra da je u ovom obliku čitatelj upoznat s time tko je ubojica. Fokus je preusmjeren na pitanje hoće li ubojica biti uhvaćen. Istražitelj je usmjeren na to da uhvati počinitelja. Naglasak je na pitanje hoće li ubojica uspjeti pobjeći, odnosno pitanje akcije. To pitanje stvara napetost cijele kompozicione linije. Naglasak se stavlja na istražitelja i njegovu sposobnost. Nakon što je istražitelj otkrio tko je počinitelj, kreće za njim, a tada dolazi do

izražaja nekoliko mogućnosti: jedna je kada su svi likovi svjesni *svih* događaja, a druga mogućnost je kada zločinac i istražitelj ne znaju za poteze onoga drugoga, no zato je čitatelj upoznat sa svim događajima. Najčešća varijanta oblika potjere je shema: otkriveni čin - iščekivanje potjere/istraga - potjera - kazna (Lasić 1973: 84-87).

3.1.3. Treći oblik ili oblik PRIJETNJE (posljedica prijetećeg događaja)

Karakterizira ga prijeteći čin u kojem likovi počinju osjećati tjeskobu, nesigurnost, strah, opasnost, nagovještaj smrti. "U dnu prijetećeg čina uvijek leži zločin." (Lasić 1973: 91). U liku kojem je upućena prijetnja, istodobno postoji želja da se prepusti tom činu, ali i da se odupre tome te da sam upravlja svojim životom. Kriminalistički roman takvog oblika iznosi strah koji je prisutan u čovjeku - da je ustvari čovjek samo figura kojom upravlja netko drugi. Edgar Allan Poe je začetnik oblika istrage, ali i oblika prijetnje. Čitatelj u ovom obliku dobiva jednaku količinu informacija kao i ugroženi. Postoje dvije opcije tko je privilegirani lik u obliku prijetnje: zločinac koji je sveznajući ili uopće ne postoji privilegirani lik, a zločin koji je počinjen u prošlosti vraća se u obliku prijetećeg čina. Taj prijeteći čin ne tiče se samo bivšeg zločinca, već i nevine nove žrtve (Lasić 1973: 91-93).

Lasić ističe da postoje dvije mogućnosti oblika prijetnje. Prva mogućnost je ona u kojoj je prijeteći čin rafinirano aranžiran i odnosi se najčešće na pripremu zločina - nastoji se žrtvu prestrašiti prijetećim činom do te mjere da učini sama nešto što će naposljetku rezultirati smrću ili je se nastoji prestrašiti tako da naposljetku odustane od borbe te bi se ubojstvo prikazalo kao samoubojstvo. Ovdje najjače dolazi do izražaja blok pripreme. Prijeteći čin vezat će se najčešće za ubojstvo koje razjašnjava sve postojeće zagonetke.

"Osim pripreme zločina prijeteći čin služi u kriminalističkom romanu najčešće kao kazna za nekažnjeni zločin" (Lasić 1973: 94). Počinitelj misli da će proći nekažnjeno. Istraga u najvećem broju slučajeva završava kratkom potjerom i brzom kaznom, a ubojica biva uhvaćen. Lasić napominje da je u mnogim modelima suvremene kriminalistike prisutna groteska. Tako se u romanima uz stravu, nasilje, ozbiljnost ujedno javljaju i karikatura, grimasa, beznadno ruganje (Lasić 1973: 93-95).

Lasić također smatra da je druga mogućnost oblika prijetnje ona u kojoj se prijeteći čin javlja kao posljedica prijašnjeg zločina uništavajući istovremeno i pravog krivca i čovjeka koji je nevin. I kompozicioni blokovi su poslagani na drugačiji način. Blok pripreme ustvari i ne postoji, pretvara se u istragu ugroženog. Rijetko se dogodi da se kroz cijelu kompozicionu liniju proteže istraga ugroženog. Više dolazi do izražaja blok potjere. Osim stvarne prijetnje potjere prisutne su i prijetnje koje dolaze iz prošlosti (Lasić 1973: 96-97).

3.1.4. Četvrti oblik ili oblik AKCIJE (posljedica aktualizirajućega događaja)

Lasić navodi da: "aktualizirajući čin je čin koji se u tijeku jedne akcije aktualizira, čin koji se pred nama prvo iskazuje kao potencijalnost i koji zatim serija događaja u jednom linearnom vremenu pretvara u realnost" (Lasić 1973: 104). Ovdje dolazi do izražaja inicijalni program pomoću kojeg se situacija drži pod kontrolom. Pripremu čina i realiziranje akcije čitatelj može pratiti. Prisutna je određena doza sumnje. "Aktualizirajući čin jest, dakle, takva serija događaja koji *pred nama* pretvaraju jednu potencijalnost u realnost, ali u čiju "iskrenost" (tj. u čiju jednoznačnost) *sumnjamo*" (Lasić 1973: 104). Postoje dvije vrste napetosti. Prva vrsta napetosti karakterizira svaku akciju, zanima se za to hoće li

se ciljani plan prema kojem stremi svaka akcija i ostvariti. Druga vrsta napetosti je karakteristična samo za onu akciju čije kretanje i cilj kojem stremi u čitatelju budi određenu sumnju (Lasić 1973: 104-105).

Aktualizirajući čin, smatra Lasić, drži čitatelja u stalnoj napetosti. Čitatelj dolazi sam do interpretacije događaja, no u nju nije siguran jer postoji mogućnost da nije sve onako kako se čini na prvi pogled. U romanima je prisutna nesigurnost, ali je isto tako prisutna i granica "varanja" u kojima postojeće interpretacije dolaze u obzir zbog toga da ne bude prisutna uvijek samo sumnja koja se proteže skoro kroz cijelu akciju. Čitatelj osjeća nepovjerenje prema svakomu, a prolazeći kroz radnju, u njemu se javlja sumnja i strah. Lasić smatra da je nadarenost autora vidljiva upravo u tome da drži čitatelja neprestano u neizvjesnosti. Na taj način poručuje da svijet oko nas nije siguran. Ukoliko ne postoji određena sumnja u akciju, onda se više ne radi o kriminalističkom romanu jer se u tom slučaju ne javlja ni aktualizirajući čin linearno-povratne naracije. Aktualizirajući čin istovremeno sugerira čitatelju i da sumnja i da ne sumnja u službenu interpretaciju. Čitatelj je u ovom obliku "počašćen" budući da se pred njim događa sve, sve akcije, svi događaji, on vidi i zna sve. Ipak, unatoč tomu, čitatelj sumnja u ono što se odvija pred njegovim očima. Postoje dvije varijante tog oblika. Jedna u kojoj akcija koja se odvija pred očima čitatelja upućuje na nešto što je skriveno, a što čitatelju postaje vidljivo tek na kraju romana. Druga varijanta je ona u kojoj akcija ukazuje na neke druge akcije, ali se na kraju tretira kao jedna jedina akcija (Lasić 1973: 105-108).

4. ZNAČENJE KAZNE

Što se tiče zločina i kazne, o tome ima teoriju Stanko Lasić, koji smatra da će svakog zločinca uvijek dostići pravedna kazna, a sve to s obzirom na norme društva, organizacije ili sekte kojem pripada. Postoje dvije vrste pravedne kazne. Prva je da je zločinac uhvaćen i priveden pravdi. Druga vrsta je da zločinac ne želi da bude uhvaćen, ali će ga kazna ipak sustići (Lasić 1973: 121-122).

Lasićev je stav da je poruka jasna - zlo mora biti popraćeno odgovarajućom kaznom, zlo treba pod hitno iskorijeniti/uništiti. Nasuprot pravednoj kazni stoji trijumf zla, a to znači da je ubojica prošao nekažnjeno te da je pobijedio, on kažnjava i uništava nevine. Trijumf zla pojavljuje se vrlo rijetko u kriminalističkom romanu. "Između te dvije krajnosti - pravedne kazne i trijumfa zla - nalaze se brojne mogućnosti koje omogućuju da se otkrije dvostruki (komplementaran i kontraran) sistem vrijednosti: društvene vrijednosti s jedne i humanističke vrijednosti s druge strane" (Lasić 1973: 123). Velik broj pisaca ističe zakone koji postoje u društvu, ali također ističu da je nekad pravda nepravda, a negiranje pravde zapravo pravda. U kriminalističkom romanu rjeđe se pojavljuju kažnjavanje nevinog čovjeka nego nekažnjavanje zločinca. Pojava kada se nepravdedno kazni nevinog čovjeka (smrtna kazna) vrlo je česta u romanu kojeg karakterizira trijumf zla. To nepravdedno kažnjavanje nevinog postaje još tragičnije zbog toga što ga izvršava institucija, zapravo društvo koje smatra da je pravda zadovoljena. "Kriminalistički roman je roman kojim teče krv" (Lasić 1973: 127).

Osim Lasića, teoriju o kazni ima i Pavao Pavličić koji smatra da svi likovi kriminalističkog romana imaju sudbinu te da će se ona pobrinuti da svatko od njih plati za svoje postupke. Samim time se ukazuje na postojanje pravde, odnosno, da će svatko tko je to zaslužio, biti kažnjen (Pavličić 2008: 23-24).

5. DISOCIJATIVNI POREMEĆAJI

Kad se govori o disocijativnim poremećajima, važno je spomenuti Geralda C. Davisona i John M. Nealea koji u knjizi *Psihologija abnormalnog doživljavanja i ponašanja* ističu da upravo u disocijativne poremećaje spada i podvojena ličnost koja se još naziva i disocijativnim poremećajem identiteta (DPI). Osim nje, autori navode, postoje još tri disocijativna poremećaja, a to su: disocijativna amnezija, disocijativna fuga te depersonalizacija. Zajedničko svim tim poremećajima je da postoji osjećaj izgubljenosti u pogledu identiteta, pamćenja ili svijesti. Te osobe tako npr. mogu zaboraviti neke događaje iz vlastite prošlosti, a nekada ne znaju tko su te mogu promijeniti identitet (Davison, Neale 1999: 207).

Za razliku od navedenih autora, prema Haroldu I. Kaplanu i Benjaminu J. Sadocku, u knjizi *Priručnik kliničke psihijatrije*, postoji pet disocijativnih poremećaja, točnije disocijativna amnezija, disocijativna fuga, disocijativni poremećaj identiteta (naziva se još i multipli poremećaj ličnosti), depersonalizacijski poremećaj te naposljetku disocijativni poremećaj neodređen (NO). Navode također da uzrok disocijativnih poremećaja nije bolest mozga (Kaplan, Sadock 1998: 137).

Definiciju disocijativnih poremećaja daje i Furlan Ivan i grupa autora, koji u *Psihologijskom rječniku* navode da su "disocijativni poremećaji opći naziv za niz psihičkih poremećaja, koji se očituju u iznenadnoj i privremenoj promjeni svjesnog doživljavanja, odnosno u prekidu veza između mišljenja i emocija, mišljenja i stavova i sl." (Furlan 2005: 84). Isto tako ističu da "disocijativni poremećaj omogućava istodobno postojanje logički suprotnih misli i stavova, pri čemu osoba ne doživljava nikakav konflikt" (isto: 84).

Prema Davisonu i Nealeu, prvi disocijativni poremećaj je disocijativna amnezija, a osoba koja pati od tog oblika poremećaja nekada se ne može sjetiti nekih osobnih podataka, a to se najčešće događa nakon stresnih situacija. Ta pojava ne može se pripisati normalnoj zaboravljivosti. Gubitak pamćenja obuhvaća vrijeme i događaje koji su se dogodili nakon neke traume. Amnezija može obuhvatiti samo događaje koji su se dogodili za stresnog razdoblja. Nekada je, međutim, amnezija potpuna i odnosi se na cijeli život. Kad ima amneziju, na pacijentu nisu vidljive neke bitne razlike i promjene, osim što može početi besciljno lutati ili osjećati dezorijentaciju. Kad ima potpunu amneziju, pacijent nije u stanju prepoznati svoju obitelj i prijatelje, no još uvijek je u stanju čitati, pisati, razmišljati, a nekada ostaju sačuvana znanja i vještine koje je prije stekao. Amnezija može trajati od nekoliko sati, tjedana do čak nekoliko godina, a obično nestane naglo kao što se naglo i pojavila (Davison, Neale 1999: 207-208).

U moždanim poremećajima, kao i kod ozljeda glave npr. nakon prometne nesreće je također prisutan gubitak pamćenja, a isto tako i u slučaju korištenja različitih psihoaktivnih supstanci. No takvi se oblici amnezije mogu vrlo lako prepoznati i razlikovati od disocijativne amnezije (Davison, Neale 1999: 208).

Drugi disocijativni poremećaj je, po Davisonu i Nealeu, disocijativna fuga koja je oblik poremećaja kod kojeg osoba ima amneziju te napušta dom i radno mjesto, a može u potpunosti promijeniti identitet. Tako npr. mijenja ime i prezime, osniva novu obitelj te nalazi novi posao ne pokazujući zanimanje za prošli život. No, najčešće je fuga relativno kratkotrajna te je to na neki način bijeg, putovanje koje je potrebno nakon nekog stresnog događaja, kao što su npr. bračna svađa, ratno iskustvo ili pak nakon neke prirodne katastrofe. Izlječenje od fuge je u najvećem broju slučajeva potpuno, a trajanje liječenja varira od osobe do osobe. Nakon ozdravljenja bolesnik se ne sjeća događaja koji su se dogodili za vrijeme disocijativne fuge (Davison, Neale 1999: 208).

Treći disocijativni poremećaj je depersonalizacija, a odlika tog poremećaja je da je pacijentovo vlastito ja na čudan način promijenjeno. No, u ovom poremećaju nema nikakvih problema s pamćenjem, što je svojstveno drugim disocijativnim poremećajima. Osobe koje imaju ovaj poremećaj nisu u mogućnosti spoznati svoje vlastito ja, odnosno, imaju osjećaj da im udovi mijenjaju veličinu, kao i osjećaj da više nisu u svom tijelu te da sami sebe promatraju. Također im se čini da su poput strojeva, robota, a takav osjećaj imaju i za druge ljude. Javlja se i osjećaj kretanja kao u snu, u nekom svijetu koji nije stvaran. Sve je to samo iluzija, osjećaj, za razliku od shizofrenije (Davison, Neale 1999: 211).

5.1. PODVOJENA LIČNOST

Naposljetku, po Davisonu i Nealeu, četvrti disocijativni poremećaj je podvojena ličnost, odnosno, disocijativni poremećaj identiteta (DPI), a još se naziva i poremećaj višestruke ličnosti. Karakteristično je za taj poremećaj da su kod pacijenta prisutna najmanje dva alter-ega. Te druge ličnosti imaju svoje vlastite identitete, osjećaje, a mogu se pojaviti u bilo kojem trenutku. Najčešća pojava kod tog poremećaja je gubitak pamćenja jer može biti slučajeva kada glavna ličnost nije svjesna prisutnosti drugih ličnosti. Taj poremećaj je dugotrajan, budući da ovdje nije riječ o npr. posljedici uzimanja raznih supstanci. Svaka ličnost ima svoje ponašanje, uspomene i prijateljstva. Najčešće su ličnosti suprotnost jedna drugoj u načinu ponašanja i navikama (Davison, Neale 1999: 208-209). S time se slažu i Kaplan i Sadock, iako oni još dodaju da postoji mogućnost da ličnosti budu različitog spola, dobi ili rase (Kaplan, Sadock 1998: 141). Nadalje, Davison i Neale navode da "izvorna i podređene ličnosti sve su svjesne izgubljenih vremenskih razdoblja, a glasovi drugih mogu

katkad odjekivati u njihovoj svijesti, iako one ne znaju čiji su to glasovi" (Davison, Neale 1999: 209). U nastavku, Davison i Neale tvrde da u slučaju kada su prisutne više od dvije ličnosti, one mogu biti svjesne međusobnog postojanja. Tako one mogu razgovarati među sobom i postati prijatelji. Taj poremećaj najčešće se javlja u ranom djetinjstvu, no obično ga se otkriva nakon puberteta. DPI je puno ozbiljniji poremećaj od ostalih triju disocijativnih poremećaja, a ozdravljenje nije uvijek potpuno i sigurno. Taj poremećaj puno je češći kod žena nego kod muškaraca. Često ga prate i drugi poremećaji kao što su depresija, somatizacija, kao i glavobolja, fobije te misli o samoubojstvu, a prati ga i uzimanje droga. DPI je često pogrešno dijagnosticiran jer se poistovjećuje s shizofrenijom. Pojam shizofrenija je nastao iz starogrčkog korijena shizo, a znači "odcijepiti od nečega", međutim, potpuno ih je pogrešno poistovjećivati. O postojanju DPI postoje brojne rasprave i polemike. Naime, postavlja se pitanje postoji li poremećaj uopće, bez obzira na to što je taj termin uvršten u službeni dijagnostički priručnik (Davison, Neale 1999: 209).

5.2. ETIOLOGIJA DISOCIJATIVNIH POREMEĆAJA

Autori knjige *Psihologija abnormalnog doživljavanja i ponašanja* Davison i Neale ističu da svi disocijativni poremećaji imaju tendenciju negiranja, odnosno, potiskivanja nekog traumatičnog događaja, a ubrzo se pojavljuje težnja da se taj događaj potpuno izbaci iz svijesti. Isto kao što mozak može stvoriti privid nečega što u stvarnosti nije postojalo, može potisnuti stvarne događaje i dovesti do razvoja patoloških promjena (Davison, Neale 1999: 211). Što se tiče te problematike, i Marina Biti u knjizi *Poetika uma: osvajanje, propitivanje i spašavanje značenja* navodi da "mozak može

sporadično (što je normalno) ali i sustavno (patološki) iskrivljavati ili zatajivati zaprimljene informacije, " (Biti 2008: 75).

Davison i Neale nadalje ističu da se razvoj disocijativnih poremećaja događa kada se jedan dio ličnosti odvoji od svjesnoga te se na taj način stvori novi identitet koji bi zapravo zaštitio glavnu ličnost. Osim toga, navode da Bliss smatra kako se disocijativni identitet najčešće pojavljuje u djetinjstvu i to pomoću samohipnoze. Toj tvrdnji idu u prilog rezultati istraživanja prema kojem su disocijativni poremećaji često povezani s hipnozom. Tako nove ličnosti nastaju zbog toga što osoba ne može sama prebroditi traumu kojoj je bila izložena. Svaki put kada je glavna osoba izložena nekoj novoj traumi, može nastati nova ličnost. Također rezultati ukazuju na činjenicu da pacijenti koji imaju disocijativni poremećaj identiteta često navode traume koje su pretrpjeli u djetinjstvu. Tako npr. postoje rezultati terapeuta koji ukazuju da je čak 80 % pacijenata bilo tjelesno zlostavljano u djetinjstvu, kao i da se kod čak 70 % radilo o incestu protiv njihove volje (Davison, Neale 1999: 211- 212). S time se slažu i Kaplan i Sadock, koji kažu: "Potreba za odvajanjem vodi do nesvjesnog razjedinjavanja različitih aspekata prve ličnosti, pri čemu svaka ličnost pokazuje neku od emocija ili stanja, npr. srdžbu, seksualnost, kićenost, adekvatnost, koje prva ličnost nije imala snage da izrazi" (Kaplan, Sadock 1998: 141). Autori također ističu sljedeće: "dijete se pokušava zaštititi od traume disocirajući se od zastrašujućih postupaka i postajući u biti druga osoba, ili osobe, kojima se zloraba ne događa i ne može dogoditi" (Kaplan, Sadock 1998: 141).

5.3. TERAPIJA DISOCIJATIVNIH POREMEĆAJA

Davison i Neale navode da u tri oblika poremećaja - disocijativnoj amneziji, fugi te DPI kod bolesnika je prisutna amnezija na neke događaje iz prošlosti. S obzirom da nekada ti pacijenti nisu svjesni svoje amnezije, tu dolazi do izražaja Freudov koncept potiskivanja događaja iz prošlosti. Psihoanaliza je najčešći oblik terapije kod disocijativnih poremećaja sa ciljem sprječavanje potiskivanja. Davison i Neale se pozivaju na Combsa i Ludwiga koji tumače kako se pacijent koji je obolio od amnezije može prisjetiti tih događaja na način da liječnik navodi pacijenta da što detaljnije opisuje svoj životopis. Događaje kojih se ne može prisjetiti, terapeut bi trebao prizvati slobodnim asocijacijama koje se tiču događaja koji su se dogodili neposredno prije amnezije. Terapeut mora cijelo vrijeme poticati pacijenta, a nikako ga ne smije optužiti da laže ili da se pretvara (Davison, Neale 1999: 213).

Davison i Neale nadalje navode da Combs i Ludwig tvrde da je nekada dovoljno samo da se pacijent makne od stresa te da će se za to vrijeme prisjetiti tih događaja. U liječenju disocijativnih poremećaja koristi se, osim hipnoze, natrijev amital - tzv. "serum istine" pomoću kojeg se kod bolesnika dobije stanje nalik hipnozi, a sve se to primjenjuje s ciljem da se otkrije problem koji je doveo do tih poremećaja. Međutim, ne postoje pouzdani podaci koji bi ukazali da te metode stvarno djeluju. Tako je, npr. Dysken usporedio rezultate natrijeva amobarbitona i obične fiziološke otopine - placeba koji su primjenjivani na pacijentima s amnezijom, i nije uočio neke velike razlike (Davison, Neale 1999: 213).

Bez obzira na sve to, postoji nekoliko, točnije, šest načela u liječenju disocijativnog poremećaja identiteta, a s tim se slaže većina psihijatarata. Prvo načelo ističe da je svrha liječenja konačna integracija, odnosno, spajanje svih

ličnosti u jednu. Prema drugom načelu svaka pojedina ličnost treba, uz pomoć terapeuta, spoznati da ona nije glavna, već da je dio cjelovite ličnosti. Sljedeće, treće načelo ističe kako terapeut treba oslovljavati imenom pojedine različite ličnosti samo kada je to pogodno. Terapeut se dužan ponašati prema svim ličnostima s poštovanjem, pravedno i sa suosjećanjem, a upravo to kazuje četvrto načelo. Sljedeće, peto načelo ističe da je zadaća terapeuta ostvarivanje suradnje i suosjećanja između ličnosti. Zadnje, šesto načelo navodi da terapeut treba biti blag i pružiti podršku kada dođe do faze kada na vidjelo dolazi neka trauma iz djetinjstva koja je najčešće i razlog zbog kojeg je došlo do stvaranja novih ličnosti (Davison, Neale 1999: 216).

Svrha svake terapije je uvjeriti bolesnika kako "zaboravljanje" ili druge ličnosti nisu više potrebni da bi se suočili s traumom iz prošlosti, sa sadašnjim ili budućim traumama ili stresnim situacijama. Terapija duže traje što je veći broj alter-ega, no u prosjeku terapija traje oko dvije godine, s više od 500 sati po svakom bolesniku. Što je poremećaj duži, to je terapija teža i dugotrajnija dok je terapija djece uspješnija i kraće traje (Davison, Neale 1999: 216-217).

5.4. POSTOJI LI DOISTA PODVOJENA LIČNOST (DPI)?

Postavlja se pitanje je li taj poremećaj uistinu stvaran ili tek gluma kako bi se npr. kriminalci izvukli na osnovu neuračunljivosti. To pitanje i dan-danas izaziva velike polemike. Dvojba se još više aktualizirala početkom 1980-ih za vrijeme suđenja serijskom ubojici iz Kalifornije, Kennethu Bianchiju. Tada je skupina znanstvenika dovela u pitanje njegovu obranu koja se temeljila na tvrdnji da ima DPI. Naime, napravljen je pokus koji je prikazao da postoji

mogućnost da ličnost "usvoji", na neki način angažira drugu ličnost kako bi zaobišla kaznu (Davison, Neale 1999: 214).

Davison i Neale navode da su Spanos i njegovi kolege (istraživači koji se bave pitanjem stvarnosti DPI) napravili pokus koji se sastojao od toga da su studentima-ispitanicima kazali da će glumiti osumnjičenog ubojicu i da će tvrditi da nisu krivi, premda bi dokazi govorili suprotno. Uputili su ih da će, u sklopu pokusa, sudjelovati u psihijatrijskom ispitivanju, a moguće i hipnozi. Rezultati tog pokusa su fascinirajući. Čak 88 % ispitanika preuzeli su novo ime, a mnogi od njih su priznali da su ubojice. Znanstvenici su došli do zaključka da u iznimnim situacijama, osoba može stvoriti novu ličnost. Tako npr. Spanos i njegovi kolege smatraju da osobe koje imaju DPI mogu biti domišljate te u iznimnim situacijama (kao što je npr. optužba za ubojstvo) mogu preuzeti novu ličnost. Također se mora uzeti u obzir da nisu svi slučajevi DPI tek puka gluma i da je moguće da osoba stvarno boluje od tog poremećaja. Jedni psihijatri/psiholozi i dalje smatraju da je disocijativni poremećaj identiteta laž, da je to u neku ruku gluma dok drugi smatraju da DPI zaista postoji, ali da se pojavljuje rijetko. Razlika između stvarnih slučajeva DPI i "glumaca" očituje se u većoj aktivnosti u autonomnom živčanom sustavu kod osoba koje uistinu pate od DPI. Zamijećeno je da su kod stvarnih bolesnika izraženije vidne funkcije. No to ne ukazuje da taj poremećaj uistinu postoji jer se mora uzeti u obzir da su ispitanici koji glume uloge slabije uvježbani nego osobe stvarnih kliničkih slučajeva. Na kraju je Bianchi proglašen krivim za počinjena ubojstva (Davison, Neale 1999: 215).

6. SIDNEY SHELDON

Sidney Sheldon rođen je 11. 2. 1917. godine u Chicagu u Sjedinjenim Američkim Državama. Na početku svoje spisateljske karijere pisao je najprije mjuzikle, a mnogi su bili najgledaniji na Broadwayu. Prema njegovim scenarijima snimani su brojni filmovi, a dobitnik je i Oscara za scenarij. Većina njegovih romana bili su bestseleri te su prevedeni na više od četrdeset jezika, a po brojnim romanima su rađeni i filmovi. To sve ukazuje na iznimno nadarenog pisca.

Neke od njegovih brojnih knjiga su: *Golo lice* (1971), *Druga strana ponoći* (1973), *Stranac u ogledalu* (1976), *Krvna veza* (1977), *Gnjev anđela* (1980), *Gospodar igre* (1982), *Ako dočekam sutra* (1985), *Vjetrenjače bogova* (1987), *Pijesak vremena* (1988), *Ponoćne uspomene* (1990), *Operacija sudnji dan* (1991), *Zvijezde blistaju sa neba* (1992), *Ništa nije vječno* (1994), *Jutro, podne, večer* (1995), *Pakleni planovi* (1997), *Ispričaj mi svoje snove* (1998), *Nebo se ruši* (2001), *Bojiš li se mraka* (2004). Sidney Sheldon umro je 30.1.2007. u SAD-u.

7. JO NESBØ

Jo Nesbø rođen je 29. 3. 1960. godine u Oslu u Norveškoj. Odrastao je u obitelji književnika i pripovjedača, što bi mogao biti glavni razlog zbog kojega se uopće počeo baviti pisanjem. Već je kao dijete pokazivao nadarenost za izmišljanje priča. Kasnije je pisao pjesme za bendove svojih prijatelja, a potom i za svoj vlastiti bend. No, unatoč očitom daru za pisanje, njegova najveća ljubav bio je nogomet. Njegov san je bio da postane profesionalni nogometaš, no nakon ozljede ligamenata koljena, bio je prisiljen od toga odustati. Upisao je *Norveško ekonomsko sveučilište u Bergenu*. Nakon što je diplomirao, preselio se u Oslo te počeo raditi u financijskom sektoru.

Presudni trenutak u njegovom životu je bio onaj kada je odlučio otići šest mjeseci na odmor u Australiju. Tada počinju njegove zamisli za knjige. Naime, za vrijeme trinaestosatnog leta osmislio je fabulu romana te je tada nastao i njegov znameniti lik detektiv Harry Hole. Kad se vratio, dao je otkaz te je poslao rukopis izdavaču. Jo Nesbø je osvojio pregršt nagrada za svoja književna djela, a okušao se i kao pisac za djecu.

Napisao je seriju romana s detektivom Harryjem Holeom u glavnoj ulozi: *Čovjek šišmiš* (1997), *Žohari* (1998), *Crvenać* (2000), *Nemeza* (2002), *Vražja zvijezda* (2004), *Spasitelj* (2005), *Snjegović* (2007), *Leopard* (2009), *Fantom* (2011) te *Policija* (2013). Godine 2007. napisao je novelu *Bijeli Hotel*. Prema romanu *Lovci na glave* (2008) snimljen je i istoimeni film. Osnovao je *Zakladu Harry Hole* koja financira projekte opismenjavanja u zemljama Trećeg svijeta. Jo Nesbø se smatra jednim od najznačajnijih suvremenih norveških pisaca kriminalističkih romana, a istodobno i jednim od najboljih. Nazivaju ga i “novim Stiegom Larssonom”. Živi i radi u Oslu.

8. ROMAN ISPRIČAJ MI SVOJE SNOVE

Knjiga se temelji na istinitom medicinskom slučaju koji je doveo do najbizarnijeg suđenja u 20. stoljeću. Naime, tri mlade žene optužene su za niz ubojstava, a kada policija uhapsi jednu od njih, saznaje se koliko će to uistinu biti bizaran i nepredvidljiv slučaj. Knjiga se sastoji od tri dijela. Prvi dio knjige predstavlja Ashley Patterson te se otkriva niz serijskih ubojstava. Drugi dio knjige bavi se prvenstveno suđenjem protiv Ashley Patterson dok treći dio knjige opisuje Ashleyno liječenje.

8.1. KRIMINALISTIČKI ELEMENTI U ROMANU

Što se tiče kriminalističkih elemenata, roman poštuje jedno od S. S. Van Dineovih pravila koje kaže da pravi kriminalistički roman ne postoji bez leševa (dogada se niz serijskih ubojstava, točnije, pet ubojstava muškaraca koji su potom kastrirani) (Mandić 1985: 11-13). Prva žrtva ubojstva bio je Jim Cleary (Ashleyina srednjoškolska ljubav, Pennsylvania), zatim Dennis Tibble (Ashleyin kolega s posla, Kalifornija) potom Jean Claude Parent (Toni ga je upoznala preko interneta, Kanada). Iduća žrtva bio je Richard Melton (poznavala ga je Alette, Kalifornija) te naposljetku Sam Blake (zamjenik šerifa koji je istraživao ubojstva, Kalifornija). Neka od tih ubojstava dogodila su se u prošlosti (ono Jima Clearyja), dok su se druga ubojstva dogodila u sadašnjosti (ubojstva Dennisa Tibblea, Jeana Claudea Parenta, Richarda Meltona te Sama Blakea). Također se primjenjuje jedno od pravila koje kaže da razlog počinjenja zločina mora uvijek biti osobne naravi pa tako u romanu *Ispričaj mi svoje snove* ubojica (jedna od ličnosti, točnije, Toni) ubija muškarce kako bi se osvetila za očevo

zlostavljanje u djetinjstvu. Pravilo koje se u romanu ne poštuje je ono koje kaže da u pravom kriminalističkom romanu ne smije postojati nikakav ljubavni zaplet. Tako u ovom romanu liječnik Gilbert Keller, koji liječi glavnu junakinju Ashley Patterson spoznaje da se polako zaljubljuje u nju.

Prema Lasiću, kriminalistički roman može imati četiri različita zagonetna čina, a u svom romanu Sheldon upotrebljava samo neke oblike, točnije, karakteristike oblika istrage, oblika prijetnje te oblika akcije (Lasić 1973: 69). Naime, u romanu se javljaju karakteristike oblika istrage pa se tako događaju ubojstva (pet ubojstava), ne zna se tko je ubojica (prvi alter-ego Toni). Isto tako jedan događaj u prošlosti uzrokuje buduće događaje (očevo zlostavljanje u djetinjstvu je razlog zbog kojeg se kod Ashley razvijaju podvojene ličnosti, a samim time i budući ubojica). U romanu su također prisutne karakteristike oblika prijetnje pa tako tijekom cijelog prvog dijela romana Ashley osjeća tjeskobu i strah, ima osjećaj da je netko prati te nalazi upaljena svijetla, a naposljetku i prijeteću poruku. Osim toga, važno je i spomenuti da postoje i karakteristike oblika akcije pa se tako kroz cijeli roman proteže napetost.

U romanu se ne uočava Pavličićeva teza koja kaže da je detektiv u kriminalističkom romanu osamljen i da on sam dolazi do rješenja. Pavličić smatra da po tome kriminalistički roman nije realan jer se u stvarnom životu istraga vodi kolektivno, a upravo takva kolektivna istraga je prisutna u ovom romanu te se ne tiče samo jednog istražitelja (Pavličić 2008: 73-74). Tako se u romanu javlja razmjenjivanje informacija među državama u kojima su se ubojstva dogodila.

U romanu je vidljiva i Mandićeva teza koja spominje pojavljivanje lika psihijatra (Mandić 1985: 109-113). Naime, Ashley liječi dr. Gilbert Keller koji je poznati stručnjak za poremećaj podvojene ličnosti. U romanu on ima važnu ulogu, budući da je pacijentica na kraju otpuštena iz mentalne ustanove pošto se smatra da je izlječena.

Što se tiče kazne, Lasić smatra da će zločinac biti kažnjen za svoja nedjela, ali u skladu s kriterijima koje ima društvo ili okolina kojoj pripada (Lasić 1973: 121). Ta teza se pojavljuje u romanu. Naime, Ashley Patterson je proglašena nevinom iz razloga neuračunljivosti te je poslana na liječenje u psihijatrijsku bolnicu u Connecticutu. Analizirajući isto pitanje, i Pavao Pavličić smatra da će pravda biti zadovoljena iako se baš ne bi moglo reći da je to prisutno u ovom romanu (Pavličić 2008: 24). Doduše, glavni lik biva kažnjen u obliku psihijatrijskog liječenja pa je to na neki način svojevrsni zatvor. No ipak ostaje činjenica da nakon izlječenja (iako je ishod liječenja zapravo upitan) biva puštena na slobodu, a samim time postoji mogućnost za ponavljanjem zločina te je u ovom slučaju Pavličićeva teza da svatko biva kažnjen dosta diskutabilna.

8.2. ELEMENTI PODVOJENE LIČNOSTI (DPI)

U romanu se javlja obilježje DPI da su u pacijentu prisutna najmanje dva alter-ega, a upravo je takva situacija u romanu *Ispričaj mi svoje snove*. Uz glavni lik Ashley, postoje još dva alter-ega, Toni i Alette. Nadalje, psihijatri smatraju je da je kod tog poremećaja odlika drugih ličnosti njihov vlastiti identitet, osjećaji, a karakteristika im je da mogu preuzeti kontrolu bilo kada, najčešće kada prosude da su najpotrebnije. To obilježje se također javlja u romanu pa je tako prva ličnost Toni vragolasta, živahna i smiona, ona je dominantnija ličnost te je agresivna i nasilna. S druge strane druga ličnost Alette je sramežljiva i ljubazna, ali je i manično depresivna. Alette mijenja stalno raspoloženja pa je tako u jednom trenutku euforična da bi već u idućem trenutku zapala u stanje očaja. Mogla ju je razbjesniti bilo koja namjerna ili nenamjerna uvreda ili nepažnja.

Navodi se nadalje da je kod ovog poremećaja karakterističan gubitak pamćenja. Ta karakteristika se javlja i u romanu, u kojem glavna junakinja Ashley Patterson ima rupe u sjećanju pa se tako npr. jednom probudi u Chicagu, a da ni sama ne zna kako je tamo dospjela. Također ne zna za mjesta na kojima je plaćala kreditnom karticom, a ta mjesta su navedena u izvještaju. Ashley ima neprestano osjećaj da je netko slijedi pa tako npr. nalazi upaljena svjetla u stanu, otkriva da je netko kopao po njezinim ladicama i nalazi prijeteću poruku na zrcalu.

Osim toga, važno je napomenuti podatak da kod podvojene ličnosti svaka ličnost ima svoje ponašanje, uspomene i prijateljstva te da su ličnosti potpuna suprotnost jedna drugoj pa tako npr. mogu govoriti različite jezike, biti iz različitih zemalja. To obilježje se također javlja u romanu, ali i to da su ličnosti različitih godina. Tako je Ashley Patterson iz Cupertina, Kalifornija (SAD), dok je njezina prva ličnost ili alter-ego Toni Prescott iz Londona (Velika Britanija), a njezina druga ličnost Alette Peters iz Rima (Italija). Što se tiče godina, Ashley ima 28 godina, dok Toni ima 22, a Alette 20 godina.

Za poremećaj podvojene ličnosti se ističe da, kod prisutnosti više od dvije ličnosti, postoji mogućnost da je jedna svjesna postojanja druge ličnosti te da one mogu razgovarati među sobom i postati prijatelji. Upravo je ta situacija prisutna u romanu *Ispričaj mi svoje snove*. Naime Toni i Alette vode razgovore među sobom, dok glavna ličnost Ashley ne zna ni za jednu od njih. Toni je dominantnija ličnost, dok je Alette podložna njezinom autoritetu te je sluša i postupa po njezinim uputama.

Kako navode Davison i Neale, liječnici smatraju da su pacijenti koji imaju DPI pretrpjeli neku traumu, najčešće u djetinjstvu. Nadalje se navodi da podvojena ličnost nastaje kako bi ustvari stvoreni novi identitet zaštitio glavnu ličnost te da se nove ličnosti javljaju zbog toga što osoba ne može sama prebroditi traumu koju je doživjela. Ističe se također da svaki put kada glavna

osoba doživi ponovno neku traumu, postoji mogućnost da nastane nova ličnost (Davison, Neale 1999: 209). To sve je prisutno u romanu *Ispričaj mi svoje snove* u kojem je prva ličnost Toni nastala kada je Ashley imala šest godina, a sve zbog toga što ju je tada njezin otac prvi put fizički zlostavljao. Druga pak ličnost Alette nastala je kada je Ashley bilo osam godina, a tada ju je otac prvi put seksualno napastovao. Obje ličnosti su nastale iz njezinog bola, iz njezine traume jer se Ashley nije mogla suočiti s time te su je htjele na taj način zaštititi.

U romanu se uočava i teza u kojoj pacijenti koji boluju od DPI često razmišljaju o samoubojstvu. Tako i u ovom romanu Ashley Patterson u trećem dijelu romana pokušava samoubojstvo jer zna da će, ubivši sebe, ubiti i svoja dva alter-ega te naposljetku prekinuti sve ovo. Pored toga, liječnici navode da je DPI zastupljeniji kod žena, a upravo je to slučaj kod ovog romana jer je glavna ličnost Ashley. Ističe se također da se disocijativni poremećaj identiteta liječi tako da se kombinira razgovor s pacijentom, hipnoza, natrijski amital (tzv. "serum istine") pa tako i u knjizi *Ispričaj mi svoje snove* doktor koji liječi Ashley, potiče je da govori o svom djetinjstvu, no njezine ličnosti ne žele surađivati. Zanimljiva je situacija u romanu kada napredak u liječenju izazove upravo dolazak njezinog oca i to kada ga Ashley vidi s malenom budućom pokćerkom koja ima tri godine. Ta reakcija nastaje zbog straha da ta djevojčica ne doživi isto što je i ona. U romanu se spominje i činjenica da disocijativni poremećaj identiteta nije uvijek izlječiv. Ta teza je vidljiva na kraju romana kada je Ashley Patterson izliječena (iako to nije posve sigurno) te puštena na slobodu. Naime, glavni lik tada počinje pjevušiti pjesmicu koju je dotada pjevušila isključivo Toni (ličnost ubojica). Ovdje se ustvari ne zna tko to pjeva, Ashley kao glavna i jedina ličnost ili je to pak Toni, koja se opet pojavila. "Dok je vlak vozio prema Hamptonsu, počela je tiho pjevušiti:

Majmnun je lovio lasicu

Okolo naokolo duda.

Majmun je mislio na zabavu

Uh! Tako je to svuda..." (Sheldon 1998: 411)

Na kraju knjige autor Sidney Sheldon progovara o tome kako su se na mnogim kriminalističkim suđenjima optuženici branili time da imaju podvojenju ličnost. Nadalje upućuje na činjenicu da DPI izaziva nesuglasice i među psihijatrima. Naime, neki ne vjeruju da taj poremećaj uopće postoji, dok drugi tvrde da postoji te da su liječili takve pacijente. To smatraju i mnogi ugledni liječnici, a osnovane su bolnice i socijalne ustanove koje se bave takvim načinom liječenja. Navodi podatak da između pet i petnaest posto osoba koje imaju psihijatrijskih problema, imaju i podvojenju ličnost. Također se navodi podatak da je u dvije trećine slučajeva DPI izlječiv. Autor ističe i činjenicu da statistika Ministarstva pravosuđa daje takve rezultate prema kojima jedna trećina maloljetnih seksualnih žrtava ima manje od šest godina, što je zastrašujući podatak. Također je navedeno da je jedna od tri djevojčice žrtva spolnog zlostavljanja prije svoje punoljetnosti, a najčešće se radi o incestu između oca i kćeri (Sheldon 1998: 412-413).

9. ROMAN CRVENDAĆ

Norveško udruženje knjižara proglasilo je *Crvendaća* najboljim romanom u 2000. godini, a Norveška radiotelevizija i nacionalni književni klubovi proglasila je *Crvendaća* za najbolji norveški kriminalistički roman svih vremena. Roman *Crvendać*, uz romane *Nemeza i Vražja zvijezda* čine *Osloansku trilogiju*. Knjiga se bazira na priči o norveškim dobrovoljcima koji su se borili na objema stranama u Drugom svjetskom ratu te o posljedicama takvih izbora. "Za razliku od hrvatske stvarnosti, Norveška je odavno raščistila (sa sobom i svijetom) svoju ulogu u Drugom svjetskom ratu, što pisac provlači kao "prikriveni motiv" u romanu."¹ Roman se zove *Crvendać* zbog istoimenog nadimka koji je imao ubojica, a koji bio je stručnjak za rukovanje bajunetom. Naime, u tom romanu se događaju tri ubojstva u kojima je žrtvama prerezan grkljan i otuda navedeni nadimak.

Crvendać se sastoji od deset dijelova. U drugom dijelu predstavljaju se norveški dobrovoljci koji su se borili na strani Hitlera pa čak i tada kada je bio jasan ishod rata, odnosno da će Njemačka izgubiti. Među njima važnu ulogu ima vojnik Daniel Gudeson, koji je bio svim ostalim vojnicima svojevrsni uzor pa tako i budućem ubojici. Zahtijevao je da ga zovu Urija, po ruskom vojniku kojeg je ubio i pokopao na ničijoj zemlji što su njegovi suborci smatrali podvigom. Daniel je jedan od najvažnijih likova, jer od njegove pogibije na neki način sve i počinje.

¹ <http://www.imotskenovine.hr/Knjizevne-recenzije/Knjizevna-recenzija-Jo-Nesbo-Crvendac.html/> , piše: Ante Juroš

9.1. KRIMINALISTIČKI ELEMENTI U ROMANU

Što se tiče kriminalističkih elemenata u ovom romanu, od četiri oblika kompozicije prema Lasiću javljaju se također samo oblik istrage, prijetnje te oblik akcije. Tako se u romanu događa niz ubojstava (točnije šest ubojstava), ne zna se tko je ubojica (alter-ego Daniel). Isto tako jedan događaj iz prošlosti uzrokuje buduće događaje (prvenstveno gubitak prijatelja u ratu). Prisutno je i to da nasuprot ubojici stoji neumorni istražitelj koji nije svemoguć, bez mana, ali je uporan toliko jako dok ne otkrije tajnu (tako u romanu glavni detektiv Harry Hole često improvizira te zaobilazi temeljne formalnosti; on je i alkoholičar koji, međutim, ne bježi pred tim problemom). Sve navedeno su karakteristike oblika istrage. Također su prisutne karakteristike oblika prijetnje pa tako izvjesnim likovima ubojica prijeti. Te prijetnje na kraju rezultiraju njihovim ubojstvima, a jedno od njih je ubojica prikazao kao samoubojstvo. Karakteristike oblika prijetnje koje se uočavaju u romanu su te da ubojica u nekim slučajevima planira ubojstvo te ima opsežne pripreme (npr. u ubojstvima Bernta Brandhauga, Signe Jull, Evena Juula, kao i u planiranom neuspješnom atentatu na potomka kraljevske obitelji). O tome koliko su detaljne pripreme ubojstva govori činjenica da je za atentat ubojica mjesecima ranije otrovao stablo kako bi snajperom mogao nesmetano naciljati metu. Neka ubojstva ubojica je počinio nagonski (npr. Christopher Brockhard, Hallgrim Dale). Kao i u romanu *Ispričaj mi svoje snove*, i u *Crvendaću* se javljaju karakteristike oblika akcije u vidu napetosti kroz cijelu radnju.

U romanu se ne poštuje jedno od S. S. Van Dineovih pravila, a to je da u pravom kriminalističkom romanu nema ljubavnih zapleta (Mandić 1985: 11-13). Naime, glavni detektiv Harry Hole započinje ljubavnu vezu sa Rakel Fauk. Ovdje je također prisutna sličnost s romanom *Ispričaj mi svoje snove*. Također

se ne poštuje pravilo da rješenje zagonetke mora biti očigledno pa tako u romanu nije ništa onako kako se na prvi pogled čini jer je roman izrazito kompleksan pa tako kada se smatra da se spoznalo tko je ubojica događi se novo ubojstvo.

S druge strane, poštuje se pravilo koje ističe da u pravom kriminalističkom romanu mora biti leševa pa se tako u *Crvendaću* događa ukupno šest ubojstava od kojih su se neka dogodila u prošlosti, a neka u sadašnjosti (žrtve u prošlosti: Sindre Fauke, Christopher Brockhard; žrtve u sadašnjosti: Hallgrim Dale, Bernt Brandhaug, Signe Jull, Even Juul). Isto se tako i u tom romanu provodi pravilo koje kaže da motiv koji je naveo ubojicu na zločin mora biti uvijek osoban (tako se u romanu ubojica isprva osvećuje zbog događaja iz prošlosti, ali ubrzo i zbog događaja iz sadašnjosti).

U romanu je prisutna teza Pavličića da se sve ono što je bitno za kriminalistički roman tiče prošlosti pa se tako u ovom romanu pojavljuju dijelovi s Istočne fronte, ali ti dijelovi nisu izmišljeni već su iskustva autorova oca (Pavličić 2008: 21). Kroz cijeli roman se isprepliću događaji iz prošlosti i sadašnjosti. Isto tako je prisutna teza Pavličića u kojoj smatra da je osveta jedan od mogućih motiva za zločin. Tako u romanu ubojica kroji svoju vlastitu pravdu, a kao posljednje ubojstvo planira atentat na potomka kraljevske norveške obitelji. To zadnje ubojstvo nije trebalo biti iz osobnih razloga već radi zadovoljenja pravde zbog toga što je u prošlosti kraljević osudio sve one koji su se pridružili nacistima te ih na taj način izdao. "Izdajnik je govorio kako voli ovu zemlju, ali ostavio ju je. Ostavio je i nas da je branimo od uljeza s Istoka, a poslije je nas prozvao izdajnicima" (Jo Nesbø 2000: 485).

U romanu se uočava i Pavličićeva teza u kojoj je detektiv osamljeni genij te da istraga nije baš kolektivna (Pavličić 2008: 73). U romanu je tako detektiv Harry Hole genij koji sam dolazi do zaključaka, doduše uz pomoć kolega, ali ipak je on svojevrsni junak jer sam na kraju shvati planiranje atentata te ga

sprječava u zadnji tren. Po tome se taj roman razlikuje od romana *Ispričaj mi svoje snove*. Iako, ipak imaju neke sličnosti po tome što se i u *Crvendaću* javlja razmjena informacija među pojedinim državama. Kao i u romanu *Ispričaj mi svoje snove*, i u ovom romanu je vidljiva Mandićeva teza, a tiče se pojave psihijatra u kriminalističkim romanima (Mandić 1985: 109-113). U romanu tako detektivu Harryju Holeu u razjašnjavanju slučajeva nekada pomaže psihijatar Stale Aune. Tako mu npr. i u ovom slučaju daje podatke o DPI, poremećaju od kojega boluje ubojica, a time uvelike pomaže u istrazi.

Po pitanju kazne i zadovoljenja pravde, Lasić smatra da će zločinca kazna sustići (Lasić 1973: 121). To je vidljivo u romanu, u kojem je ubojica kažnjen i to na najgori mogući način, naime, saznaje da boluje od raka. Slično kao Lasić, i Pavličić po tom pitanju ističe da u kriminalističkom romanu postoji sudbina koja će se pobrinuti da svi koji su zaslužili budu kažnjeni (Pavličić 2008: 24). Ta teza postoji u ovom romanu jer je ubojica kažnjen u obliku smrtonosne bolesti pa samim time biva najgore kažnjen, a to je u obliku smrti.

9.2. ELEMENTI PODVOJENE LIČNOSTI (PDI)

Što se tiče podvojene ličnosti koja je zastupljena u ovom romanu, teorija ističe da za DPI moraju postojati najmanje dva alter-ega, ali u ovom romanu to nije slučaj budući da se ovdje pojavljuje samo jedan alter-ego. Po tome se ovaj roman razlikuje od romana *Ispričaj mi svoje snove*. Naime, u *Crvendaću* glavna ličnost je Gudbrand Johansen dok je njegov alter-ego Daniel Gudeson (Johansen je preuzeo i identitet Sindrea Faukea no to nije njegov alter- ego).

Nadalje, teorija navodi da se kod DPI druga ličnost može pojaviti bilo kada, a upravo se to događa u romanu. Daniel se pojavljuje kad je vrijeme za

osvetu, odnosno, ubijanje. U tome je sličnost sa prethodnim romanom, budući da i tamo ubojica djeluje samo u iznimnim situacijama.

Psijatriji nadalje navode da je karakteristika tog poremećaja i gubitak pamćenja, budući da postoji mogućnost da glavna ličnost ne zna za druge ličnosti. Ovdje to nije slučaj, budući da je glavna ličnost Gudbrand Johansen koji je svjestan da je njegov alter-ego Daniel i po tome se *Crvendać* razlikuje od romana *Ispričaj mi svoje snove*. "Nakon šetnje zaspao sam pod drvetom i sanjao dugačak, neobičan san. Djelovao je kao otkrivenje. Kada sam se probudio, probudio se i moj stari suborac. Daniel se vratio. A ja znam što želi učiniti" (Jo Nesbø 2000: 475).

Prema mišljenju liječnika, mogući uzrok pojave DPI kod pacijenata je trauma kojoj su bili izloženi. U ovom romanu ta trauma je rat, ali prvenstveno gubitak prijatelja Daniela u ratu te grižnja savjesti zbog toga što nije poginuo umjesto njega. Tu je vidljiva razlika s romanom *Ispričaj mi svoje snove*. Jedna od razlika u odnosu na prijašnji roman tiče se spola, budući da psihijatri navode kako su žene češće te kojima je dijagnosticiran DPI. To u ovom romanu nije slučaj, budući da se DPI razvija kod Gudbranda Johansena. Što se tiče terapije DPI, u *Crvendaću* nije ni došlo do nje, budući da poremećaj nije ni zbilja dijagnosticiran zbog toga što ubojica umre na kraju od raka. To je također jedna od razlika u odnosu na romana *Ispričaj mi svoje snove*.

Jo Nesbø je napisao roman *Crvendać* 2000. godine. Sam autor smatra da je to njegova najosobnija knjiga. To je zapravo priča koju je njegov otac htio ispričati o svojim iskustvima u Drugom svjetskom ratu no smrt ga je spriječila u tome te je njegov sin odlučio to učiniti umjesto njega. Također je osobni podatak da se njegov otac u Drugom svjetskom ratu borio za Njemačku, dok je majčina obitelj bila na strani saveznika. Isto tako je osobno u romanu i to što Jo Nesbø i Harry Hole imaju nekih sličnosti iako to autor nije planirao dok je pisao romane. Tako ni autoru ni njegovom junaku ne smeta samoća, no ne žele biti socijalno

izolirani već samo žele imati osjećaj da se u svakom trenutku mogu povući. "Također smo obojica analitični i beznadno romantični, što je paradoks: s jedne strane smo analitični, gotovo cinični, a s druge strane romantični do te mjere da uvijek ponavljamo iste pogreške, ali ne možemo si pomoći."² Kroz Harryjev odnos sa svojim ocem, ustvari je prikazan odnos autora sa majkom. Sam autor je istaknuo da je u tu knjigu uložio svoj maksimum.

² <http://bestseller.jutarnji.hr/blog/ekskluzivni-intervju-jo-nesbo/>, razgovarala: Lana Bunjevac

10. OBRANA NEURAČUNLJIVOŠĆU

U skladu s problematikom podvojene ličnosti u navedenim romanima, bitno je istaknuti i obranu neuračunljivošću koja je s time usko povezana. Davison i Neale u knjizi *Psihologija abnormalnog doživljavanja i ponašanja* ističu da je to pravni argument, a prema kojem optuženi treba biti oslobođen kazne, ali samo ako se dokaže da boluje od neke duševne bolesti. O tome postoje mnogobrojni zapisi, no zapravo se ona odnosi na samo oko dva posto svih sudskih slučajeva, a vrlo rijetko je bila prihvaćena. Profesor prava i psihijatrije sa Harvarda Alan A. Stone navodi razlog zbog čega je nastalo zanimanje za slučajeve u kojima je osoba proglašena nedužnom iz razloga neuračunljivosti (Davison, Neale 1999: 719).

Naime, navodi kako je osoba koja je počinila krivično djelo učinila to svjesno, da je sama izabrala taj put, a zbog toga je se smije optužiti i kazniti. Stone ukazuje na to da pomoću obrane neuračunljivošću dolazi jače do izražaja slobodna volja, a samim time se i ukazuje na mali broj ljudi koji je nemaju, odnosno, na pacijente koji borave u umobolnicama. Za pretpostaviti je da oni nisu sposobni razlikovati dobro i zlo, a samim time i nisu odgovorni za djela koja poćine. "Njihova slobodna volja toliko je slaba da nije opravdano držati ih pravno odgovornima za krivićna djela" (Davison, Neale 1999: 719).

Uskoro je donijeta odluka koja se odnosila na to da optuženi nije kriv što je poćinio krivićno djelo ako se ustanovi da je duševno bolestan ili ako ima neki duševni nedostatak. Taj zakon je ugledao svjetlo dana zahvaljujući sucu Davidu Bazelonu koji je tako presudio u jednom slućaju, toćnije u slućaju *Durham* koji se dogodio 1954. godine. Na taj naćin je i psihijatrija dobila priliku da prosudi situaciju i odredi poloćaj optuženog u nekom takvom slućaju u kojem se procijeni da je potrebna psihijatrijska intervencija. Međutim, od 1972. godine

"provjera Durham" se više ne koristi u sudskom postupku. Zato je 1962. godine Američki pravni institut osmislio smjernice koje bi pomogle porotnicima.

Prva smjernica objedinjuje zajedno na neki način M'Naghtenovo pravilo i "neodoljivi impuls". Druga smjernica ukazuje na ljude koji se sa zakonom stalno sukobljavaju. Kongres je 1984. godine afirmirao Zakon o obrani neuračunljivošću, a tada se u njemu prvi put objavljuje ta vrsta obrane. Zakon ima pet odredbi, a s njim su se složili svi federalni sudovi. Otada je četrnaest država presudi "nevin zbog umobolnosti" dodalo još i "kriv, ali duševno bolestan." U sudskom slučaju u kojem je takva situacija, optuženika je dužan pregledati psihijatar i procijeniti njegovo duševno stanje (Davison, Neale 1999: 720-722).

Ako se presudi da je duševno bolestan, osuđenika se šalje u zatvorsku bolnicu ili negdje drugdje gdje će dobiti odgovarajuću pomoć. Optuženom se može dokazati da je zaista počinio neko kazneno djelo, ali ne mora biti odgovoran za to ako se dokaže da boluje od neke duševne bolesti. Velika je, međutim, razlika između neuračunljivosti i duševne bolesti. Prvi pojam tiče se prava, a ne psihijatrije ili psihologije. Netko može biti proglašen krivim, ali duševno bolesnim. Međutim, ne slažu se svi psihijatri da bi trebalo nekoga proglasiti nevinim na temelju obrane neuračunljivošću (Davison 1999: 722).

11. ZAKLJUČAK

Analizom kriminalističkih romana *Ispričaj mi svoje snove* Sidneya Sheldona i *Crvenaća* Jo Nesbøa ukazuje se na problematiku zločina, uzroka zbog kojeg su zločini uopće počinjeni, kao i to da u nekim slučajevima kazna nije uvijek onakva kakva se očekuje da bi trebala biti. Isto tako je vidljivo na koji su način planirani zločini te počinjenje istoga kao i domišljato bježanje i "izvlačenje" od ruke pravde.

Što se tiče disocijativnog poremećaja identiteta, odabirom navedenih romana, prikazalo se na koji su način dva vrlo poznata i uspješna autora, koji su različitih nacionalnosti (Amerikanac i Norvežanin) i različite dobi obradila isti poremećaj u istom žanru, ali ipak na različit, svaki na sebi svojstveni način i to postižu služeći se različitim pristupima i tehnikama. Također se dobiva uvid o istom poremećaju kod oba spola, budući da taj poremećaj u romanu *Ispričaj mi svoje snove* ima žena, dok je u *Crvenaću* u pitanju muškarac. Pomoću toga se prikazuje na koji se sve način organizam, odnosno, mozak, brani od proživljenih trauma kod oba spola. Na taj se način ukazuje što sve čovjek zapravo može preživjeti te koliko je ustvari jak, ali da toga nije ni svjestan dok se ne nađe u takvoj situaciji. No to ne znači da je sve u redu te da to neće proći bez nekih ozbiljnijih posljedica, u ovom slučaju, razvijanja podvojene ličnosti. S medicinske strane, postoje različita mišljenja o tom poremećaju pa tako neki psihijatri smatraju da on uopće ne postoji već da je to zapravo izlika da se ne odgovara za počinjene zločine. Drugi pak smatraju da postoji, ali je iznimno rijedak slučaj.

U završnom radu je istaknuta ukratko i obrana neuračunljivošću, a koja se tiče svih duševnih bolesti pa samim time i disocijativnog poremećaja identiteta te je tako usko povezana s problematikom koja se obrađuje u radu. Obrana

neuračunljivošću je zapravo pravni argument koji se zalaže za to da optuženi nije kriv ukoliko se pokaže da boluje od neke duševne bolesti.

Kada je u pitanju kazna za počinjena djela, zanimljivo je da se ni u jednom navedenom romanu ne javlja tipična kazna koja bi uključivala zatvorsku kaznu. Umjesto toga javlja se svojevrsna kazna u obliku psihijatrijskog liječenja, a nakon izlječenja zločinac je pušten na slobodu kao da se ništa nije dogodilo. Odnosno, kazna se javlja u obliku smrtonosne bolesti (raka) te naposljetku smrti.

Ovaj završni rad je htio ukazati na to kako prave ubojice mogu pomoću simuliranja simptoma poremećaja podvojene ličnosti izbjeći zatvorsku kaznu te se na taj način izvući od ruke pravde. No, to nije uvijek slučaj. Naime, ako se pokaže da su stvarno bolesni, poslani su tamo gdje će im biti pružena adekvatna pomoć. Međutim, ukoliko nije u pitanju prava bolest, zločinac može neometano zloupotrijebiti simptome disocijativnog poremećaja identiteta u svoju korist. Iz ovog završnog rada vidljivo je koliko su zapravo ljudski organizam i psiha, a samim time i mozak još neistraženi i fascinirajući te koliko je uistinu teško shvatiti kako funkcionira ljudski organizam. To potvrđuje činjenicu da je svaki pojedinac jedinka sama za sebe te svaki novi slučaj može dovesti do odstupanja od dotadašnjih uvjerenja.

Sažetak

Ovaj završni rad prikazao je usporednu analizu kriminalističkih romana *Ispričaj mi svoje snove* Sidneya Sheldona i *Crvendaća* Jo Nesbøa te pojam podvojene ličnosti koja je u njima zastupljena. Pored toga, rad definira obilježja i način liječenja tog poremećaja, kako bi se lakše prepoznala njegova zastupljenost u navedenim romanima. U radu se također osvrće i na obranu neuračunljivošću koja je usko povezana s djelom zločina kod počinitelja oboljelih od podvojene ličnosti.

Ključne riječi

Kriminalistički roman, disocijativni poremećaj identiteta, podvojena ličnost, obrana neuračunljivošću, Sidney Sheldon, Jo Nesbø

12. LITERATURA

GRAĐA

1. Jo Nesbø, *Crvenać*, Znanje, Zagreb, 2011.
2. Sheldon, Sidney: *Ispričaj mi svoje snove*, Leo Commerce, 1998.

LITERATURA

Biti, Marina; Marot Kiš, Danijela: *Poetika uma: osvajanje, propitivanje i spašavanje značenja*, Izdavački centar Rijeka; Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 2008

Davison, Gerald C.; Neale, John M.: *Psihologija abnormalnog doživljavanja i ponašanja*, Naklada Slap, Jastrebarsko, 1999

Furlan, Ivan ... : *Psihologijski rječnik*, Naklada Slap, Jastrebarsko, 2005

Kaplan, Harold I.; Sadock, Benjamin J.: *Priručnik kliničke psihijatrije*, Naklada Slap, Jastrebarsko, 1998

Klaić, Bratoljub: *Rječnik stranih riječi*, Naklada Zavod MH, Zagreb, 1988

Lasić, Stanko: *Poetika kriminalističkog romana*, Liber, Zagreb, 1973.

Mandić, Igor: *Principi krimića*, NIRO "Mladost", Beograd, 1985.

Pavličić, Pavao: *Sve što znam o krimiću*, Ex Libris, Zagreb, 2008.

Internetski izvori:

<http://bestseller.jutarnji.hr/blog/ekskluzivni-intervju-jo-nesbo/>, 7. 4. 2014.

<http://www.imotskenovine.hr/Knjizevne-recenzije/Knjizevna-recenzija-Jo-Nesbo-Crvenać.html/>, 8. 4. 2014.